

Nr 211

Av herr Heckscher m. fl., om förverkligande av målsättningen i 1959 års jordbruksavtal.

(Lika lydande med motion nr 178 i Första kammaren)

Enligt riksdagens beslut år 1947, 1955, 1956 och 1959 rörande jordbrukspolitiken utformning har målsättningen varit att tillförsäkra jordbrukarna inom bestämda storleksgrupper en mot vissa andra inkomstgrupper jämförbar inkomst — inkomstlikställighetsprincipen. I proposition nr 147 till 1959 års riksdag anförde sålunda departementschefen:

Vid överläggningarna har även nåtts enighet om att målsättningen för prispolitiken på jordbrukets område bör vara, att jordbruket under kommande prissättningsperiod skall beredas möjlighet att dels följa med i den allmänna inkomstutvecklingen, dels successivt utjämna inkomstklyftan genom att tillgodoföras rationaliseringsvinsten inom den egna näringen.

Denna klart uttalade målsättning, som godtogs av riksdagen, är det primära i nu gällande jordbruksavtal. Inkomstklyftan, som år 1959 beräknades till 3 600 kr., skulle utjämnas dels genom prisåtgärder intill 2 500 kronor, dels genom tillgodoräkning av rationaliseringsvinsten. Avtalet skulle därutöver möjliggöra för jordbruket att följa med i den allmänna inkomstutvecklingen.

De statistiska beräkningar som låg till grund för jordbruksavtalet var i vissa avseenden svåröverskådliga och deras exakthet svår att bedöma. Någon tvekan om deras grundlighet och objektivitet förelåg dock inte. Departementschefen anförde också att han, oavsett att beräkningarna ej kunnat göras helt exakta eller invändningsfria, godtog den för de närmaste åren angivna målsättningen för prispolitiken på jordbrukets område.

Vid avtalets ingående förelåg emellertid vissa planer på en gemensam nordisk marknad och ett europeiskt frihandelsområde, vilkas förverkligande skulle kunna påverka möjligheterna att uppnå avtalets målsättning. Av den anledningen ansåg utskottet, att Kungl. Maj:t och riksdagen under prissättningsperioden skulle kunna vidta de åtgärder, som påkallades härav. Dessa åtgärder ansågs bära förberedas genom överläggningar i vanlig ordning. Vidare skulle, enligt utskottet, en liknande omprövning ske, om de förutsättningar för utrikeshandeln från vilka nämnden och förhandlingsdelegationen i övrigt utgått vid överläggningarna skulle ändras så väsentligt att syftet med överenskommelsen på grund därav ej kunde förverkligas.

Att målsättningen om inkomstlikställighet är det primära i överenskommelsen bestyrkes genom dessa uttalanden av utskottet.

Under den tid avtalet varit i kraft har emellertid inkomstutvecklingen för jordbruket inneburit en fortgående inkomsteftersläpning i jämförelse med den aktuella industriarbetarlönen. Gjorda beräkningar, som godtagits av statens jordbruksnämnd, visar att inkomstklyftan, som enligt 1959 års premisser år 1962 skulle varit ca 1 300 kr., i stället uppgick till ca 7 150 kr. Jordbrukarnas inkomstläge är således 5 850 kronor sämre än det skulle varit om 6-årsavtalet utfallit efter beräkningarna. Denna ogynnsamma utveckling torde komma att förvärras de återstående åren av avtalets giltighet, såvida ej åtgärder vidtages i korrigerande syfte.

Enligt vår mening råder ingen tvekan om att jordbrukets inkomstutveckling strider mot målsättningen i 6-årsavtalet och dess syfte. Vi hävdar också att avtalets målsättning om inkomstlikställighet är det primära och dess konstruktion det sekundära. Ett fasthållande av principen att ett avtal är ett avtal och att det till varje pris i sin konstruktion skall förbli orubbat leder i detta sammanhang till orimliga förhållanden och till ett orimligt läge vid avtalstidens utgång.

Med hänsyn bl. a. härtill anser vi det angeläget att jordbruket beredes tillfälle till förhandlingar i vanlig ordning i syfte att ge realitet åt avtalets målsättning. Det är inte endast ett jordbrukets intresse att den onormala inkomsteftersläpningen inhämtas. Hela samhället — även konsumenterna — har intresse därav.

I riksdagens beslut 1959 (JU nr 29) ingick också uttalanden, som innebär att förhandlingar i nuvarande läge skall kunna upptas. Jordbrukets ställning inom det europeiska frihandelsområdet har sålunda börjat ta fastare former, och förutsättningarna för utrikeshandeln har bl. a. därför — men inte enbart därför — ändrats så väsentligt, att förverkligandet av syftet med överenskommelsen i hög grad försvårats. Då dessa företeelser, som ej kunde beaktas vid avtalets ingående, nu inträffat, bör enligt vår mening förhandlingar upptagas i vanlig ordning.

Dessa förhandlingar bör ha till syfte att ge förslag, som kan leda till inkomstlikställighet vid avtalstidens slut. Detta är nämligen avsikten med utskottets uttalande i dessa sammanhang.

Det är emellertid inte enbart orsaker framkallade av ändrade utrikeshandelspolitiska förhållanden som påverkat jordbrukets inkomsteftersläpning. Bland de »interna» orsakerna, som är många och sinsemellan beroende av varandra, kan nämnas prisettersläpningen, kostnadsökningar i förädlingsledet, höjda lantarbetarlöner och omsättningsskatt. Flera orsaker finns, vilka redovisas och specificeras i de gjorda beräkningarna om inkomstutvecklingen i jordbruket.

På grund av avtalets konstruktion, med regler som efter vissa bestämda förutsättningar skulle träda i kraft i korrigerande syfte, är vissa eftersläp-

ningar i prishänseende ofrånkomliga. En viss eftersläpning — som skulle inträffa vid både prisstegringar och prissänkningar — var sålunda förutsedd när avtalet ingicks. Även om den kunde förutses, var det dock inte möjligt att förutse dess storlek. Den har varit beroende av utvecklingen såväl på hemma- som på världsmarknaden, och denna utveckling har endast haft en riktning — till nackdel för jordbruket. Kostnadsökningarna i förädlingsledet har blivit större än beräknat, och de har ej till fullo kunnat motverkas genom rationaliseringar och prishöjningar. Den höjning lantarbetarlönerna genomgått har också varit större än som förutsågs vid avtalets ingående. Omsättningsskatten slutligen, och dess prishöjande effekt i livsmedelshandelsledet, har medfört en dämpning av efterfrågan på livsmedel — i vissa fall har efterfrågan sjunkit — som omöjliggjort för jordbruket att kompensera sig för ökade kostnader genom högre priser.

Förutom att omsättningsskatten verkat konsumtionsdämpande har den medfört direkta kostnader för jordbruket, vilkas kompensering enbart varit teoretisk. Varuskatten på smör kan exempelvis inte tas ut genom motsvarande prishöjning med hänsyn till att övergången från smör till margarin då skulle öka. Den allmänna varuskatten medför också att möjligheterna till prisjusteringar, som skulle vara ett led i strävandena att inhämta jordbrukets inkomsteftersläpning, är mycket små.

Det synes oss inte finnas anledning att mera i detalj beröra orsakerna till varför den s. k. inkomstklyftan uppkommit eller varför den ökar varje år. Det faktum att den finns — framför allt dess storlek — och att riksdagen fattat ett beslut, vars syfte var att ge jordbruket inkomstlikställighet, samt att riksdagen givit anvisningar om att förhandlingar kan upptas under pågående avtalsperiod, synes oss vara tillräckliga skäl för att sådana förhandlingar upptas. Dessa förhandlingar bör igångsättas så snart och bedrivs så skyndsamt att förslag till åtgärder att utjämna inkomstklyftan kan föreläggas årets vårriksdag.

Med hänsyn till att vi yrkar på förhandlingar och av princip anser att överenskommelser om jordbrukspolitiken i första hand skall träffas mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets egna organisationer, representerade genom förhandlingsdelegationen, vill vi inte föregripa förhandlingarna genom att nu lägga fram förslag till hur inkomsteftersläpningen skall bringas ur världen. Vi förutsätter nämligen, att regeringen, i enlighet med riksdagens tidigare beslut, föranstaltar om förhandlingar i vanlig ordning.

Vi vill dock som vår bestämda uppfattning framhålla, att målsättningen i 1959 års riksdagsbeslut rörande jordbrukspolitiken skall stå fast.

Med stöd av vad ovan framhållits hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att enligt dess mening åtgärder omedelbart bör vidtagas i syfte att förverkliga målsättningen i 1959 års jordbruksav-

tal, samt hemställa, att förslag i sådant syfte snarast måtte föreläggas riksdagen.

Stockholm den 23 januari 1963

Gunnar Heckscher

Leif Cassel

Sixten Palm

Rolf Eliasson

Ernst V. Starång

Tage Magnusson

Karin Wetterström

Eric Nilsson

Carl Östlund